

**ФРЕЙМ «ХАРЧУВАННЯ ЛЮДИНИ» ЯК СКЛАДОВА
КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПОЛЯ «АНАТОМІЯ ТА ФІЗІОЛОГІЯ»
ПОЛІТИЧНОЇ МЕТАФОРИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ**

Кабанцева Н. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри романо-германської філології та методики
викладання іноземних мов
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Назаренко О. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

У сучасній лінгвістиці дедалі більшого значення набуває когнітивний підхід до аналізу мовних явищ, де одним із його ключових понять є концептуальні поля та фрейми. Продуктивним напрямом дослідження фреймів в українській мові є вивчення концептуальних метафор, які відображаються у різних типах дискурсу, зокрема в політичному. Політичний дискурс часто використовує метафоризацію як засіб впливу на масову свідомість, формуючи певні уявлення про владу, суспільство, державу. Вивчення метафор у політичному дискурсі дозволяє виявити приховані смисли та ідеологеми, зрозуміти, як формуються колективні уявлення про владу, суспільство, державу, розпізнавати маніпулятивні впливи в ЗМІ та досліджувати мовну картину світу сучасного країномовного простору.

Концептуальні поля метафори структуруються у свідомості носія мови у вигляді фреймів – ментальні структури, які організовують знання про світ що, своєю чергою, складаються з множини слотів – смислових елементів, пов'язаних між собою. Одним із найбільш частотних джерел метафор є тілесний досвід, зокрема анатомічна і фізіологічна сфери, які формують концептуальне поле «анатомія та фізіологія», до якого належить фрейм «харчування людини».

Фрейм «харчування людини» охоплює такі елементи, як їжа, споживання, голод, ситість, апетит, обмеження в їжі тощо. У політичному дискурсі ці поняття активно використовуються для позначення процесів

перерозподілу ресурсів, соціальної справедливості, взаємодії між владою та громадянами. Наприклад, політики можуть постати як ті, хто «годує народ» або, навпаки, «забирає останній кусень», а громадяни – як ті, хто «голодує», «виживає», «потребує пайка». Такі метафоричні моделі мають виразне емоційне забарвлення й виконують маніпулятивну функцію, наприклад: *МВФ тримає Україну на голодному пайку*

(1) *МВФ тримає Україну на голодному пайку* [7] – Лексема «пайок» має значення «продовольство, цигарки і т. ін., що видаються за певними нормами на певний строк» [4, с. 16]. «Голодний пайок» – це «дуже мала, мізерна для харчування норма чого-небудь»; «дуже мала, недостатня для завантаження устаткування кількість чого-небудь» [4, с. 16]. У поданому реченні вираз «тримає на голодному пайку» означає, що МВФ не дає обіцяні Україні кредити через певні невиконані зобов'язання.

(2) *Саакашвілі закликав уряд спростити реєстрацію автомобілів, щоб не годувати хабарників* [9]. – У прикладі (2) спостерігаємо вживання лексеми «годувати», що має значення «давати кому-небудь їжу»; «бути джерелом засобів до існування» [2, с. 104]. У переносному значенні «годувати хабарників» означає утримувати кого-небудь за допомогою хабарів.

(3) *Проблема на проблемі: сіль перейла всю техніку, а механізаторів забрали на фронт* [8] – Лексема «переїдати» має первинне значення «наїдатися зверх міри; об'їдатися»; «зїдати, споживати усе, багато чого-небудь або усіх, багатьох» [4, с. 185]. У переносному значенні «переїдати» означає «порушувати цілісність чого-небудь (про кислоту, іржу і т. ін.); роз'їдати» [4, с. 185]. У нашому випадку мова йде про те, що сіль пошкодила всю техніку для очищення доріг від снігу й ожеледиці.

(4) *Як не дивно, пан Курчик “проковтнув” образу, і тим самим остаточно показав свою залежність від очільників ВО “Дрогобицького Майдану* [10] – Лексема «ковтати» має первинне значення «рухом мускулатури горла проштовхувати що-небудь із порожнини рота в стравохід і шлунок» [3, с. 205]. Метафора «ковтати образу» означає приймати мовчки, без заперечень, не вживаючи дій у відповідь.

Отже, концептуальне поле «анатомія та фізіологія» об'єднує не лише фізіологічні частини тіла, а й процеси, пов'язані з тілесним досвідом. Саме через них формуються образи політичної системи як живого організму.

У цьому контексті фрейм «харчування людини» є складовою частиною ширшого концептуального поля, що дозволяє структурувати складні соціально-політичні явища у зрозумілий для пересічного громадянина спосіб. Дослідження поданого фрейму дає змогу краще зрозуміти механізми формування смислів у політичному дискурсі, а також виявити потенціал метафоризації як інструмента впливу та переконання.

Література:

1. Андрейченко О. І. Метафоричне вираження концептосфери «політика» в сучасному публіцистичному дискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. 2011. Том 24 (63). С. 81–86.
2. Білодід І. К., Бурячок А.А., Винник В.О. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. Київ : Наук. думка, 1971. Т. 2. 550 с.
3. Білодід І. К., Бурячок А.А., Винник В. О. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. Київ : Наук. думка, 1973. Т. 4. 840 с.
4. Білодід І. К., Бурячок А. А., Винник В. О. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. Київ : Наук. думка, 1978. Т. 6. 916 с.
5. Дацишин Х.П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.08. Львів, 2005. 18 с.
6. Жаботинська С. А. Концептуальний аналіз: типі фреймів. *Вісник Черкаського ун-ту. Серія : Філологічні науки*. Вип.11. Черкаси, 1999. С. 3–20.
7. МВФ тримає Україну на голодному пайку. URL: <https://lb.ua/economics/2016/06/27/338789.html> (дата звернення 28.10.2022).
8. Проблема на проблемі: сіль переїла всю техніку, а механізаторів забрали на фронт. URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4651532-sil-iz-zemli-chomu-ne-dobuvaiemo-u-sebe-a-importuiemo-z-afryky-y-turechchyny> (дата звернення 08.11.2021).
9. Саакашвілі закликав уряд спростити реєстрацію автомобілів, щоб не годувати хабарників. URL: <https://uainfo.org/blognews/1446209896-saakashvili-zaklikav-uryad-sprostiti-reestratsiyu-avtomobiliv-.html> (дата звернення 20.10.2020).
10. Як не дивно, пан Курчик “проковтнув” образу, і тим самим остаточно показав свою залежність від очільників ВО “Дрогобицького Майдану”. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/t/tyutyunnik-grigorij/963-grigorij-tyutyunnik-vir/96> (дата звернення 18.09.2019).